

DON ANTÓN FRAGUAS E A IGREXA DE XANZA (VALGA - PONTEVEDRA)

Por: Estanislao Fernández de la Cigña Núñez

En 1951 Antón Fraguas, a quen se lle dedicou o Día das Letras Galegas do ano 2019, fixo un traballo sobre a igrexa románica de Xanza, na parroquia do concello de Valga (Pontevedra) e que publicou no número VI da revista *El Museo de Pontevedra*. Alí describiu detalladamente todo canto tiña acontecido arredor daquel templo, así como o seu contido e cando nós o visitamos o 17 de maio de 2019, venres polo serán, serviunos como guía e non esperabamos outra cousa de tan acreditado investigador.

Agradecemoslle, de antemán, unha sección que lle dedicou ao campanario e ás dúas campás, pero aquí foi onde Fraguas nos sorprendeu, porque as cousas, tal como as contaba, non cadraban co que vemos.

O QUE FRAGUAS CONTOU DAS CAMPÁS

Todo ía moi ben: a descrición da igrexa, dos retablos das imaxes, das sepulturas, das lámpadas, etc. coincidía puntualmente co que puña no seu traballo pero, acabada a misa, solicitamos ao cura permiso para subir ao campanario e ver as campás.

Xa estabamos imaxinando os nomes dos vellos campaneiros gravados nos bronce, entre os cordóns que as percorrían en paralelo, as cruces ornamentais de máis de tres séculos rompendo as lisas superficies brillantes no solpor do día... *“Las campanas que inauguraron la espadaña fueron colocadas al concluir la obra de cantería. La primera se había adquirido el año 1714 al maestro Agustín de Caxigal”*. Máis de tres séculos! *“La segunda se mandó fundir al terminar el campanario, fundición encomendada al maestro Vega”*. Como el campanario se rematou no 1756, segundo el mesmo indica, tiña máis de dous séculos e medio.

Pero, como acontece moitas veces, as campás duraron pouco, seguramente porque fenderon por un uso excesivo. Así que as mandaron fundir de novo levándoas nun carro de bois a San Martiño de Meis, distante uns 25 quilómetros, onde o fundidor Francisco Antonio de la Vega tiña o seu forno de reverbero. Polo tanto, e posto que Fraguas non volveu a falar doutras refundicións posteriores, as campás de Santa María de Xanza deberían levar gravado o nome do mestre campaneiro Francisco Antonio de la Vega, que foi o último que se encargou de refundilas.

O Estraño Campanario de Xanza

O campanario de Xanza está afastado do lateral esquerdo do edificio da igrexa uns 15 m. Semella unha pequena torre no adro que se coroa por unha espadana de dous arcos situada no límite co camiño. Entre o campanario e a igrexa vese parte do antigo cemiterio onde aínda se conservan algúns panteóns pegados aos muros. O acceso á torre vese interrompido por unha porta de ferro co seu peito. Unha vez superado este impedimento cómpre subir 20 chanzos de pedra en caracol ata acadar a plataforma da espadana, podendo ter así as dúas campás ao alcance mesmo da man.

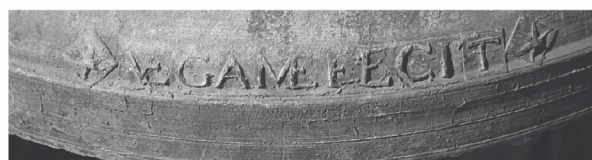
O QUE NÓS ENGADIMOS Á HISTORIA DAS CAMPÁS

Ambas campás son bastante semellantes en tamaño pois a diferenza entre a grande e a pequena é apenas de 20 kg. Posúen xugos de madeira en bo estado e tócanse mediante electromazos que as golpean polo interior.

A campá grande, colocada na banda dereita da espadana (mirando a torre dende o adro), ten unha epígrafe na parte alta que di: “JHS MARIA Y JOSE AÑO

Fachada principal da igrexa románica de Xanza (Valga-Pontevedra), do século XII e obxecto do artigo de Fraguas

Firma de Francisco Antonio de la Vega nunha campá de Filgueira (Crecente): “VEGA ME FECIT”. Ano 1736

Campanario exento de Xanza, afastado do lateral esquerdo da igrexa uns 15 m

DE 1891” e na parte inferior, preto da saia, lese: “OCAMPO ME HIZO EN ARCOS DE LA CONDESA”. Peso aproximado: 264 kg.

A campá pequena, na banda esquerda, resulta bastante máis moderna. Ten na parte alta a inscrición: “JHS MARIA Y JOSE AÑO 1946” e na saia o sinete: “FABRICADO POR/ OCAMPO EN ARCOS/ DE LA CONDESA”. Peso aproximado: 244 kg.

O QUE FRAGUAS OMITIU

Parece claro que, neste caso, a don Antonio Fraguas lle fallou o traballo de campo. Despois de consultar, imaxinamos que moitas veces, os libros da Igrexa de Xanza na busca dos moitos datos históricos reflectidos no seu artigo, esqueceu subir os 20 chanzos de pedra que levan ata as campás e comprobar in situ se as fixera verdadeiramente o mestre campaneiro Francisco Antonio De la Vega na fundición que tiña en Meis, pois cando el visitou Santa María de Xanza xa estaban colocadas as dúas campás ás que nos estamos a referir.

OBXECTIVO

Non pretendemos restarlle ningún mérito á pescuda do señor Fragua con esta observación, senón pór de manifesto a fraxilidade destes trebellos que aínda sendo de bronce teñen unha duración bastante limitada, sobre todo nun tempo no que tanxían moito máis do que o fan agora e, concretamente as de Xanza, dende que se colocaron pola primeira vez, en 1714, unha e, en 1756, a outra, necesitaron, como mínimo, de dúas refundicións máis para chegar aos nosos días en perfecto estado de uso.

CONCLUSIÓN

Con esta aportación damos por rematada a historia das campás de Xanza e o seu estraño campanario, polo menos ata o día hoxe: 17 de maio de 2019, Día das Letras Galegas, dedicado con todo merecemento, como xa anunciabamos, a D. Antonio Fraguas e Fraguas, que foi quen de iniciala. Da nosa autoría tan só é a parte final. Outros, aos que lle gusten as campás, poderán engadirlle novas anotacións cando nós falemos e haxa que refundilas unha vez máis. É lei de vida para elas e para nós!

BIBLIOGRAFÍA CITADA NO TEXTO

* FRAGUAS y FRAGUAS, A. 1951. La iglesia de Santa María de Janza. *El Museo de Pontevedra*, nº. VI: 119 - 135.

“OCAMPO ME HIZO” lese na saia da campá grande de Xanza

Sinete do fundidor na campá pequena de Xanza

A torre-espadana coas dúas campás feitas por Ocampo en Arcos da Condesa (Caldas de Reis) nos anos 1891 (a grande) e 1946 (a pequena)